

Historische Kring Bemmel

Jaargang 5, nr.3
September 1995

1754-122

Historische Kring Bommel

Uitgave ten behoeve van de leden, jaargang 5 no 3.

Inhoudsopgave:

Een woord van de voorzitter	1
Wisseling in het bestuur	2
Onvergetelijke bijeenkomst op 5 mei	3
"Twee keer bevrijd" is nog te koop	4
Verleden tijd - Archeologie in Bommel (6)	5
Culturele manifestatie	7
Kalenders 1996	7
Cultuurhistorisch toerisme	8
Thema-avond over kastelen	11
Oude foto's (3)	11
Een verrassende ontmoeting in Normandië	13
De Oorlogskranten	20
Een kranteknipstel (13)	22
"Uut de ouwe deus" (13)	23
Algemene ledenvergadering	24
Straatnamen in Bommel, Haalderen en Ressen (2)	26
In Bommel staat een huis (10)	28
Agenda	29
Boeken	31
Colofon	

Kopij volgende nummer:

Dit is de dertiende uitgave van het kringblad. Het voornemen bestaat het volgende nummer eind december 1995 te laten verschijnen. Kopij voor dat nummer is welkom en kan bij de redactieleden of bij het secretariaat worden ingeleverd. Als uiterste datum van inleveren willen wij graag 10 december 1995 aanhouden.

Een woord van de voorzitter

U ontvangt het najaarsnummer van uw kringblad iets later dan wij gepland hadden. Drukke werkzaamheden zijn de oorzaak. Druk waren we met ons boek over de Tweede Wereldoorlog, waarvan we inmiddels ruim 800 exemplaren hebben verkocht. Dat houdt in dat we nog een bodempje in ons boekenfonds overhouden. Veel belangrijker vinden wij het echter dat de verhalen die wij opschreven inderdaad de belangstelling krijgen, waarop wij gehoopt hadden.

Druk waren we en zijn we met onze kalender. Ook hier boeken we succes. Het aantal verkochte exemplaren is hoger dan ooit. Dat houdt in dat we middelen in huis beginnen te krijgen, die het ons mogelijk maken paraat te zijn als onze omgeving dat vraagt. Wij denken daarbij natuurlijk vooral aan de Waalsprong. Maar ook los daarvan is er voldoende om alert op te zijn. De mooie open plekken in ons dorp, de Molenwei en de omgeving van Huize Bommel zijn zomaar twee voorbeelden.

Eerder dan wij gehoopt hadden, heeft Leen Reinink afscheid genomen als secretaris van onze vereniging. Verderop zal hij zelf daarop ingaan. Namens het bestuur wil ik hem op deze plaats danken voor de geweldige inzet die hij de afgelopen jaren voor de kring heeft getoond. Op vele fronten heeft hij zich verdienstelijk gemaakt. In het bijzonder wil ik ons boek noemen. Zijn energie en zijn streven naar perfectie heeft in belangrijke mate ertoe bijgedragen dat dit avontuur een uitstekende afloop heeft gekregen. Bedankt voor dit alles, Leen! We zullen zeker gebruik maken van jouw aanbod om ook in de toekomst nog actief te zijn voor de kring!

Afscheid en welkom gaan vaak met elkaar gepaard. Wij zijn blij dat Joop Verburg zich bereid heeft getoond de plaats van Leen Reinink in te nemen. Wij hopen dat Joop zich bij ons snel thuis zal voelen.

Louis Dolmans.

Wisseling in het bestuur

Het zal de lezer van ons kringblad verbazen in één en hetzelfde nummer te lezen, dat ik op de algemene ledenvergadering van 20 april jl. ben herkozen als lid van het bestuur, terwijl ik in dit stukje mijn vertrek uit het bestuur aankondig. Dat vraagt om uitleg.

Inderdaad heb ik per brief dd. 2 juli aan het bestuur mijn vertrek als secretaris meegedeeld.

De reden is dat het bestuurswerk mij, vooral de laatste maanden, steeds zwaarder valt. Mijn werk als bestuurslid van de kring is voor mij een vorm van vrijetijds-besteding. Zoiets doe je voor een doel, waar je in gelooft; je doet het ook voor je plezier, als een ontspanning. Dat sluit inspanning natuurlijk helemaal niet uit. Gezonde inspanning kan immers ook ontspanning zijn.

Maar ik merk dat het werk voor mij nu en dan ongezonde spanningen met zich meebrengt. Die vinden hun oorzaak in af en toe blijvende verschillen van inzicht in hoe je als bestuurslid je werk doet, of hoe je als bestuurslid met elkaar werkt in teamverband. Zulke spanningen behoeven natuurlijk niet voor iedereen te gelden. De gevoeligheid van mensen op dat punt is verschillend.

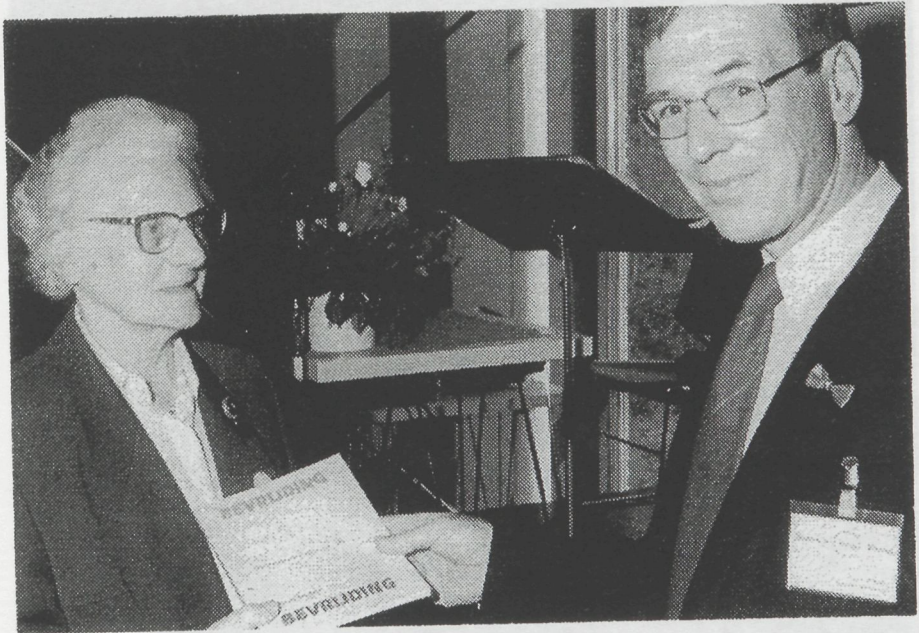
Hoe dat ook zij, ik heb mijzelf als leefregel opgelegd dat ik spanningen uit de weg ga. Omdat zich nu zo'n situatie voordoet en mij bovendien gebleken is dat daarin geen verandering te verwachten is, heb ik besloten terug te treden als bestuurslid. Ik doe dat overigens met grote tegenzin.

Ik ben er erg blij mee dat er inmiddels een opvolger is gevonden en ik wens hem en het bestuur graag succes toe bij het verdere werk voor onze vereniging. Ik blijf natuurlijk "gewoon" lid van de club.

En natuurlijk wil ik tenslotte de leden bedanken voor het vertrouwen dat zij mij als lid van het bestuur hebben willen geven.

Leen Reinink.

Onvergetelijke bijeenkomst op 5 mei

Mevrouw Van Elk neemt het eerste exemplaar van "Twee keer bevrijd" in ontvangst

Op vele plaatsen in Nederland waren er op 5 mei herdenkingsbijeenkomsten. In Bemmelen was er de presentatie van het boek "Twee keer bevrijd", een verhalenbundel, opgetekend aan de hand van gesprekken met Bemmelenaren van toen. De meesten van hen waren aanwezig om de eerste exemplaren in ontvangst te nemen. Allemaal mensen van diep in de zeventig of in de tachtig, een enkele negentiger. Dat mag een unieke gebeurtenis worden genoemd. Wij voelden het in ieder geval zo. We waren er stil van. De uitdrukkingen op de gezichten van mensen, die elkaar in geen veertig, vijftig jaar hadden gezien en elkaar plotseling heel veel te vertellen hadden, wij zullen ze niet meer vergeten. Inmiddels is iedereen weer zijns weegs gegaan.

Met het boek in de hand worden herinneringen weer opgefrist

De foto's die wij maakten, vormen een herinnering, maar alleen de aanwezigen zullen de sfeer blijven meedragen.

Louis Dolmans.

"Twee keer bevrijd" is nog te koop

Wij kunnen ons bijna niet voorstellen, dat er onder de leden van de kring nog mensen zijn die ons boek nog niet hebben aangeschaft. Mocht het er echter nog niet van zijn gekomen, dan kunt u nog altijd terecht bij de plaatselijke Rabobank of VVV.

Verleden tijd

Archeologie in Bemmelen

Crematie-urn uit Ressen

Op de bijeenkomst ter gelegenheid van de uitgave van het boek "Twee keer bevrijd" - u hebt er al over kunnen lezen - kreeg de kring uit handen van de heer K.P. (Pum) Bel een volledig gave urn met crematierechten aangeboden. De urn werd ± 1935 opgegraven, zo vermeldt het begeleidend schrijven, op het terrein "de Kerkenhof" eigendom van de heer Van Olst achter de hervormde kerk van Ressen. Van Olst schonk de urn aan de ouders van de heer Bel. Deze schenkt nu op zijn beurt de urn aan de kring ten behoeve van een door de kring in te richten tentoonstellingsruimte.

De overhandiging van de urn door de heer Bel bij de presentatie van het boek

Ressen kent een vroege bewoningsgeschiedenis (vanaf het begin van de IJzertijd), derhalve werd er druk gespeculeerd over de ouderdom van de urn. Na enig speurwerk was het antwoord snel gevonden: de urn dateert uit de 1^e eeuw na Chr.

De urn, een kookpot met omgeslagen rand (Stuart type 201 A), behoort tot het ruwwandige aardewerk dat is vervaardigd uit klei die met zand is vermengd waardoor het oppervlak ruw aanvoelt. De kleur is gewoonlijk grijs, maar deze pot heeft een grijsbruine tint. De hoogte bedraagt 19,3 cm. De pot is bolrond van vorm en heeft geen standing. Over de schouder lopen drie groeven.

Van dit type aardewerk is in Nijmegen een groot aantal gevonden in de Romeinse legerplaats en de bijbehorende grafvelden uit de 1^e eeuw na Chr.¹⁾ Ook daar variëren de baksels in kleur en in grootte, van 13-24 cm. In de vorming van de rand bestaat bijna een eindeloze variatie. Voor de datering van deze kookpotten is de context waarin ze zijn gevonden van belang, aangezien ze een lange levensduur hebben gehad, zonder dat het type daarbij veel verandering heeft ondergaan: er zijn voorbeelden uit Oberaden (BRD) van 15 voor Chr. tot en met 359 na Chr. uit Trier (BRD).

Nieuws uit de kranten

Tijdens proefboringen in de uitbreidingsgebieden van Nijmegen, Arnhem en Bemmelen heeft de Stichting Regionaal Archeologisch Archiverings Project (RAAP) sporen aangetroffen van pré-historische woonhuizen tussen Lent en Elst. Het betreft twintig meter lange IJzertijdboerderijen, elk met een paar schuren. Ook zijn er resten aangetroffen van bot en houtskool die wijzen op bewoning tijdens de Midden-Steentijd, 8800 voor Chr. Dergelijke vroege vondsten waren vooral uit Zuid-Limburg bekend. Bij Ressen vond men de resten van een Baatafs-Romeinse nederzetting.

Voor nader onderzoek en behoud van de grote hoeveelheid archeologische vindplaatsen in de Over-Betuwe, heeft Jan Thijssen, de Nijmeegse gemeentelijk archeoloog, een plan opgesteld waarmee 32 miljoen gulden is gemoeid. De gemeente is geschrokken van dit

bedrag en doet nu een beroep op het rijk. De rijksoverheid zou Nijmegen extra moeten steunen omdat de Over-Betuwe veel meer archeologisch waardevolle terreinen kent dan enig ander bouwgebied in Nederland. Wanneer de last alleen voor rekening van de gemeente komt, vreest zij dat sociale woningbouw onbetaalbaar wordt.

Marc Kocken.

- 1) Literatuur: P. Stuart, *Gewoon aardewerk uit de Romeinse legerplaats en de bijbehorende grafvelden te Nijmegen*, Nijmegen 1977. (pag 70-71, pl. 19, 285-298).

Culturele manifestatie

Op zondag 3 september jl. hebben wij weer actief deelgenomen aan de culturele manifestatie op kasteel "De Doornenburg". In deze sfeervolle omgeving hebben wij vele geïnteresseerde bezoekers van onze stand geïnformeerd over onze activiteiten en diverse vragen beantwoord. Van de weinige rustige momenten hebben we gebruik gemaakt om onze contacten met de besturen van de andere kringen uit de Over-Betuwe nog eens aan te halen. Was u dit jaar niet in de gelegenheid om naar Doornenburg te komen, reserveert u dan alvast wat ruimte in uw agenda van begin september van volgend jaar. Wij zullen er dan in ieder geval ook weer zijn.

Gerard Sommers.

Kalenders 1996

In de voorverkoop zijn ruim 700 (!) kalenders voor 1996 verkocht. Vanaf midden oktober a.s. zal de aflevering hiervan plaatsvinden. Wij hebben nog een beperkt aantal kalenders extra besteld voor de vrije verkoop. Mocht u nog belangstelling hebben, neemt u dan contact op met Eef Arns (tel. 461772) of Gerard Sommers (tel. 464933).

Cultuurhistorisch toerisme

(ook in het rivierengebied)

Er is een duidelijke toename waarneembaar in de belangstelling voor het cultuurhistorisch erfgoed. De hiermee samenhangende ontwikkeling van het cultuurhistorisch toerisme maakt deel uit van een meer algemene opkomst van het "cultuurtoerisme".

Sinds 1980 vinden er geleidelijk veranderingen plaats in het toeristisch-recreatief gedragspatroon van de toerist. Er zijn trends waar te nemen, die samenhangen met het sterk toegenomen opleidingsniveau en de toenemende behoefte om in de vrije tijd en tijdens vakanties ook culturele activiteiten te ondernemen. Meer algemeen is er onder bredere lagen van de bevolking - ook internationaal - een toenemende belangstelling waarneembaar voor kunst en cultuur.

Als verklarende factoren voor de groei van het cultuurtoerisme kunnen worden gezien:

- toenemende mobiliteit en vrijetijdsbesteding (met name korte vakanties lenen zich uitstekend voor het ondernemen van culturele activiteiten vanwege de deels weersonafhankelijkheid van deze vorm van vrijetijdsbesteding);
- vergrijzing (behoeftepatroon van ouderen is vooral gericht op educatie en informatie);
- cultuurspreiding (kunst en cultuur zijn niet langer exclusief voorbehouden aan de hogere klasse).

Overigens bestaat er een direct verband tussen de groei van het cultuurtoerisme en het inmiddels breed verspreide inzicht dat "cultuur" en "cultuurhistorie" op verantwoorde wijze kunnen worden voorzien van een "populaire" en "voor een breed publiek attractieve verpakking". Door middel van een dergelijke benaderingswijze is het grote publiek te interesseren.

Het Ministerie van Economische Zaken heeft in 1990 in de nota "Ondernemen in Toerisme" cultuurhistorie als één van de speerpunten van haar beleid aangemerkt. Dit heeft mede geresulteerd in een aantal regionale toeristisch-recreatieve projecten waarin cultuurhistorie

een centrale plaats inneemt. Enkele voorbeelden zijn:

- Hanzesteden langs de IJssel, terug naar de rivier:
een project waarin de steden Arnhem, Doesburg, Zutphen, Deventer, Zwolle en Kampen samenwerken rond het Hanzeverbond. De Hanze betreft een verbond dat bijna vier eeuwen heeft bestaan (1293-1665). Het doel van het verbond was de handel te bevorderen en de kooplieden uit de Hanzesteden bescherming te bieden;
- VOC: macht en aanzien van een ondernemende natie:
een "pilotstudy" uitgevoerd door projectbureau Cultuur Historisch Toerisme rond het thema: de Verenigde Oost-Indische Compagnie. In de oude VOC-steden Hoorn, Enkhuizen, Amsterdam, Delft, Rotterdam en Middelburg zullen goed bewegwijzerde en gedocumenteerde stadswandelroutes de toerist langs hoogtepunten van het VOC-verhaal leiden;
- Het Geheim van Holland:
het project omvat de steden Delft, Dordrecht, Gouda, Leiden en Schiedam. De toerist vindt in deze vijf steden de typisch Hollandse sfeer, gezelligheid, monumenten en een schat aan rijkdom, historie en bezienswaardigheden;
- Holland Rivierenland:
een samenwerkingsverband waarin onder meer elf gemeenten in het rivierengebied zijn vertegenwoordigd (Culemborg, Gorinchem, Leerdam, Liesveld, Nederlek, Nieuwegein, Schoonhoven, Vianen, Woudrichem, Wijk bij Duurstede en Zederik). Het plan heeft versterking van het toerisme in het gebied tot doel, waarbij vooral de aandacht wordt gevestigd op het typisch Hollands rivierenlandschap met haar authentieke historische stadjes aan de rivier, de dijken, de boerderijen, molens en knotwilgen;
- Verbeeldingskracht:
onder deze noemer heeft een groot aantal Nederlandse vestingsteden (Bourtange, Brielle, Geertruidenberg, Gorinchem, 's-Hertogenbosch, Heusden, Hulst, Naarden, Nieuwpoort, Willemstad, Zaltbommel, Zwolle en Maastricht) de krachten gebundeld om gezamenlijk op de toeristische kaart van Nederland te verschijnen. De vestingsteden zijn één van de meest in het oog springende, ingenieuze bouwwerken van het cultuurhistorisch erfgoed in Nederland. Zij vormen een bonte schakering van onze krijgs-

haftige geschiedenis van de Middeleeuwen tot de Tweede Wereldoorlog.

Ook in het rivierengebied worden hierop inhakend initiatieven genomen om het cultuurhistorisch erfgoed "in de markt te zetten", zoals het project "Gelderland Cultuurland", een initiatief van de Provincie Gelderland. In dit project werkt de Stichting voor Kunst en Cultuur Gelderland samen met de Provinciale VVV Gelderland.

In 1994 verscheen als "proefproject" de gids "Achterhoek in Cultuur", die bleek zeer succesvol. Er bestond een grote behoefte aan bundeling van heldere en beknopte beschrijvingen van uiteenlopende activiteiten op cultureel gebied. Aangemoedigd door dit succes heeft de Provincie Gelderland besloten het project Gelderland Cultuurland verder te steunen en zelfs uit te breiden. Dit heeft dus geresulteerd in de gids "Gelders Rivierengebied: Rivierenland in Cultuur".

In deze gids treft u de activiteiten overzichtelijk gerubriceerd aan, aangevuld met een activiteitenwijzer waarin informatie wordt verstrekt over tentoonstellingen/beeldende kunstroutes, galleries, cultuurhistorie/musea, kastelen en stadswandelingen.

Voorts wordt aandacht besteed aan twee cultuurhistorische fietsroutes:

- de Hollandse Waterlinie in Gelderland;
- Kijken naar Betuwse forten en bunkers.

De fietsroute "de Hollandse Waterlinie in Gelderland" is een rondrit langs het Gelderse gedeelte van dit historische verdedigingswerk tussen Culemborg en Fort Loevestein. Vele van de forten, dijken en sluizen van deze Waterlinie zijn nog in het landschap terug te vinden. De totale lengte bedraagt ca. 80 km.

De fietstocht "Kijken naar Betuwse forten en bunkers" voert de fietser langs vaak nog imposante objecten die stukken uit onze vaderlands geschiedenis belichamen. De tocht begint en eindigt in Bemmel en loopt over Lent, Gendt, Doornenburg, Angeren, Huissen, Westervoort, Arnhem-Zuid, Elden en Elst.

Bij beide fietsroutes is een handzame en rijk geïllustreerde brochure verschenen, die verkrijgbaar is bij de VVV in Bemmelen.

Daarnaast bestaat er ook een autoroute "Tussen Doornenburg en Loevestein, een cultuurhistorische route door het Gelders rivierengebied" - deze route mag overigens ook worden gefietst - die de automobilist voert langs mooie plekjes van de Bommelerwaard, het land van Maas en Waal, de Over-Betuwe, de Neder-Betuwe en de Tielerwaard.

"Cultuurhistorie scoort!" Dat hebben ook het druk bezochte Kerkepad en de Open Monumentendag van 1994 in Bemmelen en omgeving aangetoond. De Open Monumentendag, die dit jaar in het teken stond van de archeologie en de vaderlandse verdedigings- en vestingwerken, heeft eveneens weer goed in de belangstelling gestaan.

Marc Kocken.

Thema-avond over kastelen

Het voornemen bestaat op 28 november a.s. een thema-avond te houden met als onderwerp kastelen. De voorbereidingen zijn in volle gang. U krijgt nog een uitnodiging, maar noteert u de datum alvast!

Oude foto's

Deze keer hebben we een foto uit 1919 van een groep kersenplukkers. In die tijd waren er veel kersenbongerds in en rondom Bemmelen. De boomgaard op de foto was op Het Hoog. Eigenaar van zo'n boomgaard was meestal een grote boer, die niet zelf ging plukken, maar de kersen "op het hout" verkocht: de koper zorgde ervoor dat de kersen werden geplukt en verkocht.

Deze kopers waren "kleine luijden" die op deze manier wat extra inkomsten hadden. De kersen werden geplukt in de hoenderik; de hengselmand die de mannen bij zich hebben. Op de voorgrond staan nog twee bussels met kersen.

De mannen zijn: vanaf links Hendrik Stuart, Louis van 't Hullenaar, Toon Stuart jr, diens vader Toon Stuart sr, de half verscholen persoon is onbekend gebleven, Cees van Beek, Wim Lintsen, Grad Huting en Gradje Weg. De liggende mannen zijn Jan Koenders en Wim Lijbers (rechts).

Al eens eerder, namelijk in het februari/maart 1986 - nummer van Recreatie 65-in, is deze foto gepubliceerd. Ook bij die publikatie zijn niet alle namen compleet. Weet u er meer van, of hebt u een oude foto die voor deze rubriek geschikt is, laat het ons dan weten.

Maria Janssen.

Een verrassende ontmoeting in Normandië

In september '93 bezochten mijn vrouw en ik de invasiekust van Normandië. Tegen juni '94 zou er stellig heel veel publiciteit zijn rond de vijftigste herdenking van de invasie en tegen die tijd wilden wij het zelf gezien hebben.

Ik zal u niet lastig vallen met onze belevenissen in die septemberdagen, hoewel er heel veel over te vertellen valt. Elk dorp en elk stadje heeft zijn eigen invasie-museum; er zijn reusachtige en indrukwekkende oorlogskerkhoven; er is een model op schaal van de kunstmatige havens, noodzakelijk voor de bevoorrading van de geallieerde legers; in Ste.Mère-Eglise hangt nog altijd een Amerikaanse paratrooper in zijn parachute aan de toren van de dorpskerk en bij het Pointe du Hoc komt elke bezoeker diep onder de indruk van wat een Amerikaanse eenheid Rangers heeft moeten presteren en doorstaan om, onder hevig Duits verzet, de steile kust te beklimmen en de Duitse bezetting de baas te worden.

Ontmoeting

Ik maak voor één ervaring een uitzondering. Het gaat om een heel verrassende ontmoeting in het oorlogsmuseum in Caen, de stad in Normandië, niet ver van de kust, waar destijds wekenlang omgevochten is. Het museum dateert van 1988. In dat jaar is het geopend door president Mitterand. De Fransen hebben in dit "Mémorial" op heel knappe wijze de operatie van 6 juni '44 geplaatst in het geheel van de Tweede Wereldoorlog, en deze oorlog op zijn beurt in de context van de geschiedenis van onze eeuw. "Une musée pour la paix" noemt men het, en dat is niet overdreven.

In dat museum wordt - natuurlijk - een film vertoond van de gebeurtenissen op die 6e juni '44, de dag van de langverwachte invasie op de Europese kust. Voor een belangrijk deel zijn dat authentieke beelden. In de filmzaal kwam ik te zitten naast een wat oudere man. De film was indrukwekkend en riep emoties op, ook bij mijn buurman. Na afloop vroeg ik hem of hij daar zelf ook bij was geweest. Dat bleek het geval; hij was als 18-jarige dienstplichtige Engelse soldaat hier in juli '44 aan land gezet. Wij raakten in gesprek en ik zei hem

dat ik Nederlander was. Hij vertelde mij over zijn verdere oorlogsherinneringen. Na de landing op de Normandische kust had hij met zijn eenheid deelgenomen aan de bevrijding van Frankrijk en was hij naar het Noorden getrokken en ook in Nederland terechtgekomen. Daar had hij deelgenomen aan de operatie Market Garden en zodoende was hij in de Betuwe geweest. Eind september had zijn compagnie Bommel bevrijd.... Of ik dat dorp misschien kende????

Op zo'n moment weet je eigenlijk niet wat je overkomt! Ik vertelde hem dat ik sinds '79 in Bommel woonde en hij was natuurlijk even verrast als ik. Ik vertelde hem ook dat ik als lid van een historische vereniging in Bommel betrokken was bij het maken van een boek over Bommel in de laatste wereldoorlog.

Op zo'n moment heb je heel veel te bepraten, maar de tijd ontbrak ons; wij volstonden ermee elkaars adressen te noteren en ik sprak met hem af dat ik contact met hem zou zoeken.

Oorlogsveteraan

De persoon in kwestie is Cliff Campin en hij woont in een dorp in de buurt van Hastings, in East Sussex, Zuid Engeland.

Wat mij natuurlijk allereerst interesseerde, was wat hij zich nog van de bevrijding van Bommel wist te herinneren. Bommel was immers maar één van de waarschijnlijk honderden dorpen waar hij - al dan niet in gevecht met de vijand - doorgetrokken was. Zou hij daar nog iets van kunnen achterhalen?

Ik vroeg het hem en hij stuurde mij wat hij - uit zijn geheugen en uit archiefstukken - boven water kon krijgen. Ik probeer dat hieronder zo goed mogelijk samen te vatten.

Campin maakte deel uit van de C-compagnie van het 5^e bataljon van het East Yorkshire regiment. Op 21 september arriveerde het 5^e bataljon in Nijmegen. Daags daarna werd de eenheid belast met de verdediging van de Waalbrug, die op 20 september was veroverd op de Duitsers. Men heeft toen hevige aanvallen moeten doorstaan van Duitse duikbommenwerpers.

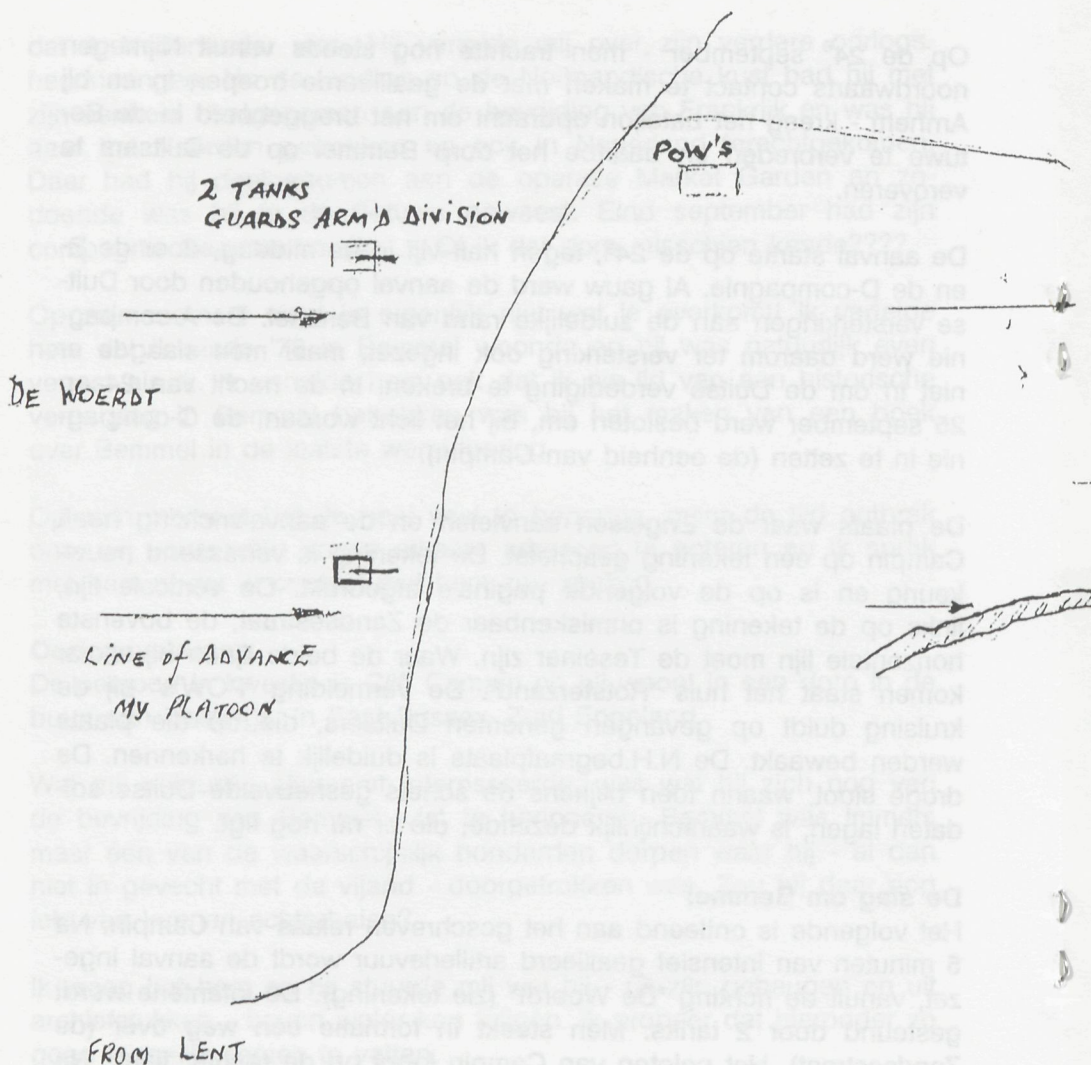
Op de 24^e september - men trachtte nog steeds vanuit Nijmegen noordwaarts contact te maken met de geallieerde troepen in en bij Arnhem - kreeg het bataljon opdracht om het bruggehoofd in de Betuwe te verbreden en daartoe het dorp Bommel op de Duitsers te veroveren.

De aanval startte op de 24^e, tegen half vijf in de middag, door de B- en de D-compagnie. Al gauw werd de aanval opgehouden door Duitse versterkingen aan de zuidelijke rand van Bommel. De A-compagnie werd daarom ter versterking ook ingezet, maar men slaagde er niet in om de Duitse verdediging te breken. In de nacht van 24 op 25 september werd besloten om, bij het licht worden, de C-compagnie in te zetten (de eenheid van Campin).

De plaats waar de Engelsen aanvielen en de aanvalsrichting heeft Campin op een tekening geschetst. De tekening is verrassend nauwkeurig en is op de volgende pagina's afgedrukt. De verticale lijn, links op de tekening is onmiskenbaar de Zandsestraat, de bovenste horizontale lijn moet de Teselaar zijn. Waar de beide lijnen bij elkaar komen staat het huis "Rotsterzand". De vermelding "POW's" bij de kruising duidt op gevangen genomen Duitsers, die op die plaats werden bewaakt. De N.H.begraafplaats is duidelijk te herkennen. De droge sloot, waarin toen blijkens de schets gesneuvelde Duitse soldaten lagen, is waarschijnlijk dezelfde, die er nu nog ligt.

De slag om Bommel

Het volgende is ontleend aan het geschreven relaas van Campin. Na 5 minuten van intensief geallieerd artillerievuur wordt de aanval ingezet, vanuit de richting "De Woerd" (zie tekening). De infanterie wordt gesteund door 2 tanks. Men steekt in formatie een weg over (de Zandsestraat). Het peloton van Campin loopt op de rechter flank. Na het oversteken van de straat valt men de Duitse verdediging aan (die zich aan de zuidzijde van de Teselaar bevindt). Een maat van Campin, uitgerust met een Bren-gun, schiet bij het voorwaarts gaan verscheidene Duitsers dood. Later komt die maat zelf om het leven door een mijn. Campin herinnert zich dat hij een Duitser, die uit zijn schuttersput tevoorschijn komt, overmeestert en ontwapent.

25th SEPTEMBER

In de bossages bij de N.H.-begraafplaats is een Duits mitrailleursnest met een 30 mm kanon; men schiet voortdurend op de aankomende Engelsen. Een andere maat van Campin, uitgerust met een PIAT (anti-tankwapen), wordt in het gezicht geschoten. Op een stretcher wordt hij afgevoerd naar een EHBO-post, waar hij korte tijd later overlijdt. Intussen hebben de Engelsen verscheidene Duitsers krijgsgevangen gemaakt. Ze worden ergens ondergebracht in de buurt van de kruising van de Zandsestraat en de Teselaar (zie tekening; het huis van de familie Hendriks??).

De bemanning van het 30 mm-kanon wordt overmeesterd en men haalt Duitse soldaten uit de kerk (dit moet de N.H.-kerk zijn geweest). Als de Engelsen op de hoge dijk achter de kerk komen, zien ze vele Duitse soldaten per fiets vluchten in oostelijke richting.

Campin herinnert zich de grote vernielingen die hij ziet bij het binnengaan van het dorp. "Speciaal een groot huis met fraai meubilair en inventaris, die vernield waren. De grote piano was geopend, en waarschijnlijk nog kort tevoren bespeeld door de Duitsers. In de tuin waren vers gedolven graven en overal lagen bebloede stukken textiel".

Er volgen nog veel militaire bewegingen om meer grondgebied te veroveren. Campin herinnert zich een oponthoud in Haalderen, wat later, waar ze veel last hebben gehad van langdurig en hevig artillerie- en mortiervuur.

Zware verliezen

In een soort regiments-archief, dat Campin mij toestuurde, lees ik dat Bemmél om 2 uur 's-middags stevig in handen van de Engelsen is. Er zijn veertig Duitsers gedood, tachtig Duitsers krijgsgevangen gemaakt en veel uitrusting is buitgemaakt. Naderhand is, volgens datzelfde archief, gebleken dat Bemmél niet werd verdedigd door 2 compagnieën Duitsers, zoals was verwacht, maar door 700 man, ondersteund door antitankgeschut.

Op de 24e en 25e september zijn er van het 5e bataljon 19 man gesneuveld.

Campin verblijft maar heel kort in Bemmelen en omgeving. Hij komt tenslotte terecht in Randwijk. Hij herinnert zich de sneeuw van die winter en de inundatie van de Betuwe. Hij schrijft over verschrikkelijke ervaringen.

Twee werelden

Ik heb het als heel spannend ervaren om tegelijkertijd bezig te zijn met het opschrijven van oorlogsherinneringen van Bemmelnaren voor ons boek "Twee keer bevrijd" - dat is de ene kant van het verhaal - en met herinneringen van een Engelse militair, die het dorp heeft helpen bevrijden - de andere kant. Je zou willen dat je ergens een schakel zou vinden tussen die beide werelden, die elkaar op die 25^e september, nu 51 jaar geleden, hebben ontmoet.

De enige schakel die ik tenslotte heb gevonden, trof ik in een dagboek, dat mevrouw Schouten-Poell (destijds wonend aan de Teseelaar) in die dagen bijhield voor haar baby. Fragmenten uit dat dagboek zijn te vinden in "Twee keer bevrijd". Ik vond een aantal handtekeningen van Engelse militairen, waaronder die van de commandant van Campin's compagnie, majoor Harrison. Deze Harrison nam namelijk met zijn compagniesstaf zijn intrek in de villa van de familie Poell. Hij wenst de familie Poell in dat dagboek in korte bewoordingen het beste voor een toekomst in vrede. Heel tragisch is het dat diezelfde Harrison korte tijd later om het leven is gekomen tijdens de tankslag op en om de heuvel, aan de noordkant van ons dorp.

Uiteraard vormt het verhaal van Campin maar een klein fragment van de militaire operatie tot bevrijding van Bemmelen. Er is natuurlijk veel méér gebeurd. Campin kan ook heel goed hebben deelgenomen aan de verdergaande aanval richting boerderij "De Leemkuil" en omgeving, waar Pum Bel iets over vertelt in ons boek "Twee keer bevrijd". Campin spreekt daar echter niet over.

Ik vond mijn ontmoeting met Campin in Normandië, gecombineerd met zijn verhaal over de bevrijding van Bemmelen, te spannend om het de lezers van ons blad te onthouden. Temeer omdat het juist deze dagen 51 jaar geleden allemaal gebeurd is. Ik weet zeker dat veel oudere leden daaraan in deze dagen terugdenken.

Het zal u wellicht nog interesseren hoe het contact tussen ons zich verder heeft ontwikkeld. Wij hebben Campin en zijn vrouw uitgenodigd naar Bommel te komen en onze gasten te zijn, in '94 bij 50 jaar Market Garden, of in mei '95 bij 50 jaar bevrijding. Zeer tot onze spijt is het daar niet van gekomen. Wat daarvan precies de reden is weet ik niet. Wij schrijven nog wel met elkaar. Laatstelijk stuurde hij mij foto's en artikelen uit Engelse kranten naar aanleiding van het hoge water in de afgelopen winter. Hij schreef zich nog wel een beeld te kunnen vormen van dat lage en vooral natte land tussen de hoge dijken.....

Leen Reinink.

De oorlogskranten

Onder deze aanduiding zijn, in een periode van ruim een jaar, 64 uitgaven in krantvorm (en -formaat) verschenen van nieuwsberichten uit de oorlogstijd 1940 - 1945. Zoals u kunt begrijpen bieden juist de oorspronkelijke artikelen een boeiend verslag van wat Nederland en de rest van de wereld hebben doorstaan in deze oorlogsperiode en de eerste jaren daarna.

Per deel wordt een bepaald onderwerp belicht. Daaronder bevinden zich voor de hand liggende thema's als de slag om Engeland, D-day en de slag om Arnhem. Maar ook aan de kerken in de oorlog, de wederopbouw en het verlies van Indonesië zijn afleveringen gewijd.

Op ons documentatiecentrum beschikken wij over de volledige set van 64 nummers en het speciale indexnummer. Indien u geïnteresseerd bent, nodigen wij u uit om eens op dinsdagochtend naar de zolder van Brugdijk te komen. De Oorlogskranten liggen er immers ook voor u!

Maria Janssen.

De capitulatie is thans een feit.

Blaskowitz ondertekende vandaag de overgave van zijn troepen.

Vandaag heeft generaal Blaskowitz de overgave van zijn troepen getekend. Het misverstand, dat tot nu toe de situatie verduisterde, bestond hierin, dat de generaal beweerde eigen bevoegdheden te hebben en dat hij dus persoonlijk over de capitulatie moest beslissen. De overgave geldt voor 120.000 Duitse soldaten, die zich in West-Nederland bevinden en die nu zullen worden ontwapend.

De bespreking vond plaats in een door den oorlog geteisterd hotel te Wageningen. Prins Bernhard, de opperbevelhebber van de Nederlandsche binnenlandse strijdkrachten, en de Canadese generaal Faulkner onderhandelden met generaal Blaskowitz.

De voorwaarden.

1. De Duitse Wehrmacht moet alle vijandelijkheden staken en moet zich concentreren op door de geallieerden aangegeven punten.
2. Het is Duitse officieren verboden documenten, gebouwen en andere goederen te vernietigen.
3. S.S., S.D. en Grüne Polizei zijn evenals Landwacht en alle burgerlijke afdelingen ondergeschikt aan de Wehrmacht.
4. Duitse Burgers moeten zich onthouden van ieder ingrijpen en mogen ook geen relaties met Nederlandse instanties onderhouden.
5. De Wehrmacht moet zich zelf tot de Geallieerden houden. Het is haar verboden voedselvoorraden te vorderen.
6. S.S., S.D. Grüne Polizei en Landwacht moeten door de Wehrmacht worden ontwapend.
7. Vernietiging en voorbereiding tot vernietiging moeten worden teniet gedaan.
8. Alle intimidaties moeten worden stopgezet.
9. Alle mijnenvelden moeten in kaart worden gebracht.
10. Hindertuinen (boobytraps) moeten worden aangegeven.
11. Alle politieke gevangenen moeten onmiddellijk worden vrijgelaten.
12. De binnenlandse strijdkrachten en de geallieerde strijdkrachten, belast met toezicht op uitvoering op of van deze bepalingen, moeten worden erkend.

Juliana en Bernhard in Amsterdam.

Prinses Juliana en Prins Bernhard zullen volgens het A.N.P. reeds in de komende dagen Amsterdam en Den Haag bezoeken.

DUITSCHERS IN NOORWEGEN CAPITULEEREN

Oslo-Zondag. De Duitse bevelhebber in Noorwegen heeft aangeboden te capituleren. Rijkswinter Terboven heeft ontving genomen.

Britten in Kopenhagen

KOPENHAGEN, 6 Mei. - Groenen zijn de Duitse troepen naar Noorwegen getrokken. De groenheid van de troepen was onbekend. De Duitse groenheid in Denemarken, West-Beit, is getrokken. Het is de Duitse Groenheid, de Duitse Groenheid.

Kopenhagen, 6 Mei. - Koning Christiaan heeft na de capitulatie van de Wehrmacht in Denemarken de leiding van de staatszaken weer op zich genomen. Hij heeft Willem Buhl opdracht gegeven een nieuwe regering te vormen, waarin tegenwoordig van de verzetsbeweging en van alle partijen opgenomen zullen worden. Buhl heeft Møller aangezocht de portefeuille van buitenlandse zaken te nemen. Møller heeft een belangrijke rol in de Deense onafhankelijkheidsbeweging gespeeld; den laatste tijd was hij leider van den Deenschen Raad te Londen.

Boter en Chocolade voor de Amsterdammers

De volgende week reeds in distributie

Het Geallieerd Opperbevel heeft mede, dat het zal doorgaan met de verstrekking van voedsel. Het ligt in de bedoeling de raaisoorten spoedig tot het normale op te voeren.

Hoewel officieel nog niets kan worden medegedeeld, staat reeds vast, dat in den loop der volgende week o.s. 100 gram boter of margarine en 50 gram chocolade aan de Amsterdamse bevolking zal worden verstrekt.

Vandaag werden op Schiphol besprekingen gevoerd tusschen rijkswinteren uit Den Haag en hoorden van distributiekosten over de aanwijzing van bonnen voor de levensmiddelen uit de geallieerde voedselpakketten, die op ons zijn neergegeld. Er wordt naar gestreefd de toewijzing reeds Woensdag of Donderdag a.s. te verspreken. Officiële publicaties volgen zoo spoedig mogelijk.

De verdeling der uitgeworpen voedselpakketten zal in twee gedeeltes geschieden, namelijk allereerst die goederen, die bij het uitvoeren beschadigd zijn en daarna pas de pakketten die geheel onbeschadigd zijn aangekomen. De beschadigde goederen zullen onmiddellijk worden uitgedeeld aan de weeshuizen en aan liders aan hongerdoedem. Hiermede is afgesloten Zaterdag alreeds een aanvang gemaakt.

De toewijzing geschieden door den medischen dienst der distributie, die uitreiking geschiedt door het legerkerknelde Bureau voor Noordvoedselvoorziening.

West Nederland in quarantaine

In het chaotische gebied in westelijk Nederland zal de gehele bevolking in quarantaine worden gehouden. Er heerscht namelijk verschillende ziekten. De autoriteiten geven maatregelen om een verdere uitbreiding te voorkomen. Het uitbreiden der Duitse autoriteiten, is daarom gerechtvaardigd, het nieuw gebied te betrekken of te isoleren.

Nieuw Bestuur van Amsterdam

Zooals wij reeds hebben medegedeeld, is de heer F. de Boer, directeur der Stoomvaartmaatschappij Nederland benoemd tot burgemeester van Amsterdam, met den titel van voorlopig regeringscommissaris. Het gemeentebestuur van de hoofdstad zal verder als volgt worden samengesteld: Mr. W. Schöningh, wethouder van Openbare Gezondheid; B. Franké, wethouder van Arbeidszaken; J. Bommer, wethouder van Volkshuisvesting; F. van Wijk, wethouder van Sociale Zaken; mr. K. Jansma, wethouder van Onderwijs.

De Binnenlandse Strijdkrachten

Totdat de Geallieerde troepen aankomen, zullen de Binnenlandse Strijdkrachten zich van iedere actiefonhouder. Voor den toetoe van onze bondgenooten is de zijde der B.S. dus ook geen enkele maatregel genomen; zij zouding worden ook geen uniformen gedragen.

Het geallieerd Opperbevel heeft de B.S. nu aangekondigd van de geallieerde troepen in te schakelen bij de handhaving van orde en rust.

De regering, die een aanslag op de B.S. gepleegd is, wordt van inderde van de Wehrmacht en nu het niet meer heeft. Het werd een poging tot de B.S. in een "regeringsorgaan" van de B.S., maar een aantal goederen in de geallieerde troepen in het land gekomen. Er zijn nu later probee de "regeringsorgaan" te worden aangekondigd, maar het is niet meer mogelijk.

Morgen zijn ze er!

De plechtigheden in Amsterdam.

Als morgen de geallieerde legers Amsterdam binnen trekken zal op den Dag de plechtige ontvangst plaats vinden. De nieuwe burgemeester en de Commandant van de Binnenlandse Strijdkrachten zullen spreken. Daarna waarschijnlijk de bevelhebber van de Canadezen. Vervolgens zullen de troepen defileren langs de pleatsen waar de Duitse troepen oorspronkelijk vermaanden. In het Westergat zullen de Apollon en de Amsteldefileren. Daar zal de doodenwacht betrokken worden, gedurende een maand, ter ere en ter nagedachtenis van hen die vielen voor de vrijheid die thans heeft gerezegd.

R.K. ULO-school Bemmelerkamp met ruimtegebrek

21 aug '65
BEMMEL. — De katholieke ULO-school te Bemmelerkamp met ruimtegebrek. Blijkens het aantal aanmeldingen van nieuwe leerlingen zal per 1 september het totaal aantal leerlingen der school met 52 stijgen en derhalve 322 bedragen. In verband met deze leerlingentoename zag het bestuur der school zich voor de noodzaak gesteld twee extra leerkrachten aan te stellen en de nieuwe leerlingen per 1 september in twee leslokalen onder te brengen. Ten aanzien van dit laatste heeft het bestuur de hulp der gemeente ingeroepen en derhalve stellen B en W de gemeenteraad, die maandagavond a.s. om half acht in openbare vergadering bijeenkomt, ondermeer voor financiële medewerking te verlenen in verband met de uitbreiding van deze school.

Urgentieverklaring voor bouw 2 lokalen reeds af

In hun uitvoerig preadvies aan de raad zeggen B. en W. een voorlopige oplossing te hebben gevonden. De katholieke Jeugdraad te Bemmelerkamp heeft onlangs voor het jeugdwerk in de parochie twee barakken aangekocht van het woonoord „Klein Baal” te Haalderen. De Jeugdraad is bereid één van deze barakken aan de gemeente te verkopen voor dezelfde prijs als waarvoor zij zelf de barak heeft aangekocht n.l. f 2000.— Deze barak, waarin de benodigde twee lokalen kunnen worden ondergebracht, kan worden geplaatst naast de bestaande barak nabij de Pius-X-school te Bemmelerkamp.

UITBREIDING

Naast de kosten van aankoop zijn hiermee gemoeid de kosten van overbrenging en plaatsing der barak en het aanbrengen van enige noodzakelijke voorzieningen, zoals het aanbrengen van elektriciteitsleidingen, de aanschaffing van een oliëkachel e.d. Zo spoedig mogelijk — aldus menen B. en W. — zal echter in de definitieve huisvesting van bedoelde leerlingen moeten worden voorzien. Daarvoor zal het noodzakelijk zijn, dat het bestaande

uitbreiding zal kunnen geschieden, waardoor een duurdere bouw in een later stadium en stagnatie van het onderwijs kan worden voorkomen.

VOORSTEL

B. en W. stellen de raad maandagavond derhalve voor in beginsel medewerking te verlenen voor: • de aankoop van de r.k. Jeugdraad te Bemmelerkamp van bovengenoemde barak; • de overbrenging en plaatsing van deze barak naast de bestaande barak bij de Pius X-school te Bemmelerkamp; • het aanbrengen van de noodzakelijke voorzieningen in deze barak; • het beschikbaar stellen van de barak aan het bestuur der kath. ULO-school voor onderbrenging van twee leslokalen van deze school en • de uitbreiding van het bestaande gebouw der school met twee nieuwe leslokalen. De agenda bevat nog meer voorstellen om ex artikel 72 van genoemde wet financiële medewerking te verlenen. Zo stellen B. en W. voor de huidige kolenkachels van de Hervormde school te Angeren te vervangen door oliëkachels en medewerking te verlenen voor de aanschaf van een nieuwe rekenmethode ten behoeve van dezelfde school. Ook adviseren zij de raad om medewerking te verlenen voor de aanschaf van leermiddelen in verband met de invoering van verkeersonderwijs en de aanschaffing van diverse andere leermiddelen in verband met de toename van het aantal leerlingen ten behoeve van de katholieke ULO-school te Bemmelerkamp. Ten slotte wordt de raad voorgesteld financiële medewerking te verlenen voor de verbetering van de toilettruimen, het aanbouwen van een dokterskamer en leermiddelenberging en de aanschaffing van het noodzakelijke meubilair voor dokterskamer en leermiddelenkamer ten behoeve van de kath. jongensschool te Bemmelerkamp.

SAMENHANG

Juist met het oog op de wenselijkheid van deze gelijktijdige realisering, ontving het bestuur der ULO-school dezer dagen reeds van het rijk een urgentieverklaring voor de bouw van twee leslokalen. De rijksgoedkeuring voor de bouw mag binnen afzienbare tijd worden verwacht. Redelijkerwijs mag derhalve verwacht worden, dat de bouw van de twee lokalen in samenhang met de huidige verbouwingen

"Uut de ouwe deus"

De vakantie zit d'r op en de kienders gaon wer naor schôl.

Vur veul van die blagen is 't 't erste jaor op de "grote schôl".
Zie ze toch es fietsen mit die grote tassen achterop!

Ien 't knipsel van deze keer steet dat de ULO-school ruimteproblemen het.

Ze willen 'n barak kopen van het jeugdwerk.

Dat hebben ze gedaon ok; de barak het er jaoren gestaon. Een of twee jaor laoter kwam er zelfs nog eentje bij.

Mit 't jeugdwerk is 't nooit wat geworden ien Bemmels, mar mit de schôl des te meer. Die groeide mar deur. Aon de barakken, die stonden op de plek waar nou "De Hoenderik" steet, hadden ze op 't laots ok niet mer genoeg. Uuteindelijk is er 'n nije schôl gebouwd aon de Heister. Die is intussen ok al wer uitgebouwd.

't Hiet ok gin ULO-schôl mer, mar Over Betuwe College. Da's nou echt 'n "grote schôl".

En daor fietsen nou elke mergen al die blagen mit die zwaore tassen achterop naor toe!

Maria Janssen.

Algemene ledenvergadering

Notulen van de algemene ledenvergadering, gehouden op donderdag, 20 april 1995, in het "Wapen van Bemmelen".

Aanwezig: 12 leden, onder wie 5 leden van het bestuur.

01. Opening

Omdat de voorzitter wat later zal komen, opent de heer Reinink om 19.25 uur de vergadering en heet een ieder welkom.

02. Vaststelling notulen algemene ledenvergadering 1994

Deze notulen zijn gepubliceerd in het septembernummer van 1994 van het kringblad. De notulen worden ongewijzigd vastgesteld.

03. Jaarverslag secretaris

Het verslag heeft ter inzage gelegen voor de leden. De heer Reinink, secretaris, geeft een toelichting op hoofdlijnen wat betreft de interne verenigingsaangelegenheden en de in 1994 ondernomen activiteiten. Er worden geen vragen gesteld of opmerkingen gemaakt.

04. Verslag kascommissie

Deze commissie, bestaande uit mevrouw Bonder en de heer Trimbos, heeft een verklaring opgesteld naar aanleiding van een uitgevoerde controle van de boeken van de penningmeester. De commissie stelt de ledenvergadering voor de penningmeester te dechargeeren voor het gevoerde beheer. De vergadering stemt met dat voorstel in. De waarnemend voorzitter dankt de heer Sommers voor het gedane werk. Vervolgens overhandigt de heer Sommers de beide leden van de kascommissie, die niet meer herkiesbaar zijn, een kleine attentie voor het werk dat zij in deze functie hebben gedaan.

05a. Vaststelling jaarrekening 1994

De heer Sommers geeft een toelichting. De jaarrekening wordt conform het voorstel vastgesteld.

05b. Goedkeuring begroting 1995

Ook hier geeft de heer Sommers een toelichting. De begroting wordt vervolgens goedgekeurd.

06. Benoeming kascommissie 1995

Mevrouw Arns-Janssen, mevrouw Ringnalda en de heer Rijsdijk stellen zich beschikbaar; de vergadering gaat akkoord.

07. Bestuursverkiezing

De heren Reinink en Sommers zijn aan de beurt om af te treden. Zij hebben zich herkiesbaar gesteld. De vergadering verkiest hen bij acclamatie. De heer Dolmans, inmiddels binnengekomen, geeft een toelichting op zijn positie als voorzitter van de vereniging. Vanwege een overvolle agenda zal hij wellicht zijn voorzitterschap in 1996, wanneer hij aan de beurt van aftreden is, moeten beëindigen. Op wat langere termijn kondigen zich meer vacatures aan binnen het bestuur. De heer Dolmans roept de leden op zich op deze zaak te bezinnen. Het is van belang dat het bestuur op tijd vernieuwd wordt. In het komende nummer van het kringblad staat een oproep aan de leden om bestuurskandidaten voor te dragen. Er volgt over dit onderwerp een korte gedachtenwisseling.

08. Rondvraag

De heer Trimbos vraagt om in het vervolg in de verkorte jaarrekening ook de begrotingscijfers te vermelden. De penningmeester zegt dit toe.

09. Sluiting

De heer Reinink sluit om 20.00 uur deze algemene ledenvergadering, onder dankzegging aan de aanwezigen voor hun belangstelling.

Bemmel, 21 april 1995.

Leen Reinink, secretaris.

Straatnamen in Bemmelen, Haalderen en Ressen

In de tweede uitgave van deze rubriek nog een keer weer drie straatnamen uit Bemmelen.

Zandsestraat

Deze straat begint bij het huis "Rots ter Zand" en loopt door tot de Vossenpels in Lent. De naam Zandsestraat heeft te maken met zand. Bij vroegere overstromingen en dijkdoorbraken is rivierzand op de hoek bij de Pas neergestreken. Op een groot gedeelte van het land links van de Zandsestraat is heel duidelijk te zien dat de grond hier vermengd is met zand. Hierdoor is de naam Zandsestraat ontstaan.

Teselaar

Deze zéér oude naam is ontleend aan de Theseling=schietveld; de plaats waar de Bataafse jongeren geoefend werden in het hanteren van wapens (Bron: P.A.M. Kehl).

De Teselaar aan het begin van deze eeuw (Uit: Bemmelen in oude ansichten)

In 1114 - 1115 wordt in een oorkonde, waarin aan het klooster van Lorsch enige goederen worden geschonken, gesproken van "Thesla, met twee hoeven met bijbehorende gebouwen en bouwgrond". Hiermee is (volgens J. Verburg in "De geschiedenis van de Ned. Herv. Kerk in Bemmél", p. 11) het buurtschapje Teselaar bedoeld.

Molenwei

Deze straat werd vroeger "Meulenweijde" genoemd. Aan de dijk ter hoogte van de Molenwei stond tot 1925 een korenmolen.

De houten (stander-)molen aan de Waaldijk (Uit: Bemmél in oude ansichten)

Ook nu nog is er een maalderij die de naam "De Molenwei" draagt. Elders aan de Molenwei (achter "De Roskam") stond ook nog de maalderij van de familie Derksen. Deze wordt momenteel door de huidige eigenaar, de heer Hartjens, verbouwd tot woonhuis. De straat omringt ook nu nog een deel van het weiland, waaraan de naam herinnert.

Eef Arns.

In Bemmeler staat een huis

Sinds kort staat het leeg, het voormalige koetshuis bij "De Kinkelenburg". Nadat het geruime tijd als woonhuis heeft gediend, zal het opnieuw van functie veranderen. Er wordt gefluisterd over een horeca-bestemming, maar als onderkomen voor de kring, eventueel samen met andere culturele verenigingen, zou het gebouw ook niet misstaan.

Zeer waarschijnlijk heeft het koetshuis een relatie gehad met het kasteel "De Kinkelenburg" of met "De Brugdijk". Zekerheid bestaat daar niet over. Het pand is van het eind van de 18^e eeuw of van het begin van de 19^e. Het is in de loop van de tijd verschillende keren gewijzigd, maar het oorspronkelijke karakter is nog goed zichtbaar, vooral aan de voorgevel. Daar zijn nog de stalraampjes te zien en daar hebben ook de koetsdeuren gezeten. Het dakkapelletje aan de voorgevel zit waarschijnlijk op een plek waar zich vroeger een luik bevond. Samen met "De Kinkelenburg" en "De Brugdijk" vormt het koetshuis een fraai geheel. De groene omgeving en de oude bomen dragen daar hun steentje aan bij. Kortom, een stukje Bemmeler om heel zuinig op te zijn.

Louis Dolmans.

Agenda

Met deze rubriek willen wij u attent maken op tentoonstellingen e.d. in onze woonomgeving.

Provinciaal Museum G.M. Kam, Museum Kamstraat 45, Nijmegen (080-220619)

Bij recente opgravingen in het Nederlands-Duitse rivierengebied zijn veel voorwerpen te voorschijn gekomen die met ruiters en ruitertroepen van het Romeinse leger in verband kunnen worden gebracht. Naar aanleiding daarvan heeft het Provinciaal Museum G.M. Kam te Nijmegen een tentoonstelling ingericht onder de titel "EEN LEVEN TE PAARD Ruiters uit de Lage Landen in het Romeinse leger" die t/m 7 januari 1996 te zien zal zijn.

Bij de Keltische en Germaanse volken in onze streken was het paardrijden tweeduizend jaar geleden een geliefde bezigheid. De Romeinen hebben gretig gebruik gemaakt van de vaardigheden die de jongens uit deze stammen zich spelenderwijs eigen maakten: voor hen stond een carrière open als ruiter in het Romeinse leger en voor sommigen zelfs in de lijfwacht van de Romeinse keizers. De rijk geïllustreerde tentoonstelling schetst het leven van de inheemse ruiters tijdens en na afloop van hun militaire loopbaan. Natuurgetrouwe reconstructies van de uitrusting van ruiter en paard en de originele onderdelen daarvan die bij opgravingen zijn gevonden, vormen de kern van de expositie.

Op het Kops Plateau in Nijmegen zijn in de afgelopen jaren enkele pronkhelmen opgegraven die vermoedelijk alleen bij speciale ruitershow's werden gedragen. Ze hebben een vizier in de vorm van een gezicht en omsloten het hoofd volledig. Op de kappen van deze helmen zijn resten bewaard gebleven van een overtrek van bont en textiel. Na jaren van moeizame restauratie worden deze unieke stukken voor het eerst aan het publiek getoond.

De riemen van het paardetuig waren rijk versierd met bronzen beslagstukken. Als bruikleen van het Brits Museum in Londen is een verzilverde sierschijf te zien die blijkens een inscriptie vermoedelijk

heeft toebehoord aan de beroemde Romeinse schrijver Plinius de Oudere (23 - 79 na Chr.). Van Plinius weten we dat hij enkele jaren commandant is geweest van een ruitereenheid aan de Rijn; de schijf is gevonden in Xanten (Duitsland).

Niet alleen uit hun uitrusting spreekt de neiging van de ruiters tot uiterlijk vertoon. Op grafstenen lieten ze zich regelmatig in volle glorie uitbeelden. Enkele voorbeelden zijn in de expositie opgenomen.

Bij de tentoonstelling verschijnt een tweetalig (Nederlands-Duits) boekje met een groot aantal illustraties in kleur en zwart/wit. Hierin worden eveneens enkele opgravingen besproken waarbij in de laatste jaren belangrijke nieuwe vondsten zijn gedaan (Bron: Persbericht Museum Kam).

Bijbels Openlucht Museum Profetenlaan 2, Heilig Land Stichting (080-229829)

Eeuwig leven: dood en hiernamaals in de wereld van de bijbel t/m 1 november 1995.

Cultuurhistorisch Centrum "De Stratemakerstoren" Waalkade 83-84, Nijmegen (080-238690)

Recentelijk is aan de Waalkade in Nijmegen het Cultuurhistorisch centrum "De Stratemakerstoren", gelegen naast Velorama aan de voet van het Valkhof, in gebruik genomen. Het bouwwerk is een unieke vestingstoren uit het begin van de 16^e-eeuw met onderaardse gangen waarin kanonnen stonden opgesteld om de nabijgelegen stadspoort "De Veerpoort" te verdedigen.

In de Stratemakerstoren worden wisselexposities getoond waarin heden en verleden met elkaar in verband worden gebracht en er wordt een kijkje geboden in de keuken van de archeologie. De bezoeker kan zich tevens op de hoogte stellen van de museale en cultuurhistorische mogelijkheden in stad en regio.

Boeken

Recent verschenen boeken, die mogelijk uw belangstelling hebben:

Kijken langs de dijken

Vijf jaar geleden heeft de redactie van Tabula Batavorum bij gelegenheid van Open Monumentendag "Kijken tussen de dijken" uitgebracht. De reacties op dit boekje met monumentenroutes waren zo positief, dat de reactie besloot opnieuw een boekje te schrijven: "Kijken langs de dijken". Centraal staan de monumenten die met water en dijken te maken hebben.

In het rijk geïllustreerde boekje dat eind augustus is verschenen, staan tien routes door de Betuwe, van Buren tot Doornenburg (nog meer cultuurhistorie in de schijnwerpers gezet, red.). De meest interessante objecten zijn beschreven.

Het boekje kost f 15,- en is verkrijgbaar bij de Tabula aangesloten verenigingen. Inlichtingen zijn te verkrijgen bij het secretariaat van Tabula Batavorum, telefoon 03443-9113.

Archeologie van het landschap: langs de aarden monumenten van Nederland

Door M. Hegener, Uitgeverij Contact 1995 (prijs: f 34,90).

Het Nederlandse landschap telt duizenden oneffenheden die eeuwen geleden doelbewust door mensen werden aangelegd. Ringwalburchten, schansen, raatakkers, marskampen, grafheuvels, huisterpen en wildwallen zijn daarvan enkele voorbeelden. Verreweg de meeste hebben hun functie verloren. Overwoekerd en vergeten leiden ze een onzeker bestaan in de schemerzone tussen natuurbescherming en monumentenzorg.

Waarom, wanneer en door wie werden ze gemaakt en waar zijn ze te vinden, zijn vragen die de schrijver, M. Hegener, in het boek beantwoord. Hij schetst een beeld van de bewoningsgeschiedenis van Nederland aan de hand van de aarden monumenten.

Van de Bakenhof tot de Brouwketel

Met de subtitel "Wandeling door het buitengebied van Huissen en Malburgen aan de hand van oude foto's" is de inhoud van deze uitgave (nr. VIII in de reeks Bijdragen tot de geschiedenis van Huissen) van onze collega's van de Historische Kring Huessen aardig weergegeven. De samenstellers Piet Driessen, Harrie Hendriks en Robert Melchers maken, met foto's en korte teksten toegelicht, in ruim 100 pagina's de balans op: veel van de beschreven objecten zijn inmiddels verdwenen. Het boek kost f 15,00 en is verkrijgbaar bij de Historische Kring Huessen en bij de Bruna-winkel in Huissen.

"Lustverblijven zijn verrezen, schuilend in een bloemenggaard"

115 jaar Nijmeegse ontmanteling, 75 jaar afdeling Beplantingen, 5 jaar Beschermd Stadsbeeld, door Tijs Tummers. Bij gelegenheid van de landelijke Open Monumentendag verscheen deze publikatie over een actueel thema in de Nijmeegse gemeentelijke monumentenzorg. Het onderwerp van de uitgave van dit jaar is het Beschermd Stadsbeeld Negentiende Eeuwse Stadsuitleg. Van het ingezette permanente proces van restauratie en herstel worden voornemens toegelicht en resultaten getoond. Aan de concrete voorbeelden gaat een beschouwing over de ontmanteling van de stadsmuren en de inrichting van de groene gebieden en singels vooraf. De rijk geïllustreerde uitgave (80 pagina's) is verkrijgbaar bij het gemeentelijk voorlichtingscentrum aan de Burchtstraat te Nijmegen. Daar zijn overigens ook nog de publikaties in het kader van eerdere monumentendagen beschikbaar.

Cursusoverzicht 95/96 Gelders Oudheidkundig Contact

In afwijking van voorgaande jaren hebben wij dit jaar geen speciale nieuwsbrief gewijd aan het cursusaanbod van het Gelders Oudheidkundig Contact. Indien u dat wenst kunt u deze brochure, waarin een aantal interessante cursussen op het gebied van geschiedbeoefening is opgenomen, opvragen bij Gelders Oudheidkundig Contact, Postbus 4040, 7200 BA Zutphen (tel 0575-511825). Ook kunt u de brochure bij leden van het bestuur ter inzage krijgen.

We zijn net zo thuis in de buurt als u

De Rabobank is een bank met een idee. Het idee dat je samen sterk bent. De Rabobank heeft als geen ander een traditie van samenwerken en bouwen aan relaties. Het is een bank van mensen vóór mensen.

Dat merkt u al snel in het persoonlijke contact. Elke Rabobank staat midden in de samenleving. Daarom zijn we vaak betrokken bij activiteiten in het bedrijfsleven, verenigingen en scholen. We weten wat er leeft, ook als het niet om bankzaken gaat. Kortom, we zijn een bank die net zo thuis is in de buurt als u.

Rabobank

Coöperatieve Rabobank "Over-Betuwe" B.A. kantoren te Angeren, Bemmelen, Elst, Haalderen en Valburg

Historische Kring Bommel

Secretariaat: J. Verburg,
Teselaar 61,
6681 BE Bommel.

Bankrekening: Rabobank Bommel 10.57.26.443
(giro van de bank 889425)

Samenstelling bestuur:

L.J.F. Dolmans (voorzitter/geschiedenis)	De Pas 4, 6681 KC Bommel.	<u>Tel:</u> 0481 463064
J. Verburg (secretaris)	Teselaar 61, 6681 BE Bommel.	461603
G.J. Sommers (penningmeester)	De Houtakker 1, 6681 CW Bommel.	464933
E.W. Arns (bestuurslid)	Meerweg 1, 6681 BC Bommel.	461772
M.J.P. Janssen-v.Gelder (documentatie)	Dorpsstraat 8, 6681 BN Bommel.	464349
Drs. M.H.J.M. Kocken (archeologie)	Loostraat 11, 6681 AH Bommel.	461739

Redactie:

De redactie voor deze uitgave werd gevormd door Eef Arns, Louis Dolmans, Maria Janssen, Marc Kocken, Gerard Sommers en Joop Verburg. Kopij en andere berichten voor de redactie kunnen worden ingeleverd bij de redactieleden.

Lidmaatschap Historische Kring Bommel:

Deze uitgave wordt gratis verspreid onder de leden van de kring. Wilt u ook lid worden, of anderen lid maken: aanmelding kan plaatsvinden bij het secretariaat. De contributie bedraagt f 20,= per jaar; tweede en volgende gezinsleden betalen f 10,=.